

بو طیفقای موسیقی

نوشتہی ایگور استراوینسکی

ترجمہی میترا شہبازی

سرشناسه : استراوینسکی، ایگور فنودورویچ، ۱۸۸۲ - ۱۹۷۱ م.
Stravinskii, Igor Fedorovich
عنوان و نام پدیدآور : بوطیقای موسیقی / ایگور استراوینسکی؛ میترا شهبازی.
مشخصات نشر : تهران: هم‌آواز، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : ۱۳۲ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۵۴-۰۲-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت : کتاب در اصل به زبان فرانسه است که از متن انگلیسی تحت عنوان «Poetics of music in the form of six lessons» به فارسی ترجمه شده است.
موضوع : موسیقی -- تاریخ و نقد
شناسه افزوده : شهبازی، میترا، ۱۳۵۸ - مترجم
رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ ب۹ الف/ML۱۶۰
رده بندی دیویی : ۷۸۰/۹
شماره کتابشناسی ملی : ۳۶۵۳۳۵۸

بوطیقای موسیقی

نویسنده: ایگور استراوینسکی • مترجم: میترا شهبازی

آماده سازی و امور فنی پیش از چاپ: هامان قدسی • طرح جلد: فرنوش فصیحی

چاپ دوم: زمستان ۱۴۰۱ • شمارگان: ۵۵۰ • قیمت:

لیتوگرافی: افست گرافیک • چاپ: علوی • صحافی: سیمی ساز

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۵۴-۰۲-۲ ISBN: 978-600-7454-02-2

نشر هم‌آواز: تهران، خیابان انقلاب، بین بهار و پیچ شمیران، پلاک ۴۰۰

طبقه دوم، شماره ۷، کد پستی: ۱۱۴۸۸۷۳۸۳۶

تلفن: ۷۷۶۱۲۶۸۲ - ۷۷۶۱۲۹۲۱ - ۰۲۱

nashrehamaavaz info@hamaavaz.com

تمامی حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد به هر شکلی بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

۷	پیشگفتار مترجم
۹	آشنایی
۲۵	پدیده موسیقی
۴۵	آهنگ‌سازی
۶۵	گونه‌شناسی موسیقی
۸۷	پیشگامان موسیقی روسیه
۱۱۳	اجرای موسیقی
۱۲۹	مؤخره

۱- آشنایی

برای من افتخار بزرگی است که کرسی استادی هنر و ادبیات چارلز ایبوت تورتن امروز به من اختصاص داده شده و باکمال مسرت از هیئت اجرایی که لطف نموده مرا دعوت کرده‌اند تا برای دانشجویان دانشگاه هاروارد سخنرانی کنم سپاسگزارم.

منی‌توانم پنهان کنم که بسیار خوشحالم از اینکه امروز برای اولین بار برای مخاطبانی صحبت می‌کنم که مایل‌اند قبل از نظر دادن در دسر گوش دادن و فراگرفتن را به خود هموار کنند.

تا این لحظه روی صحنه کنسرت و در تالارهای تئاتر مقابل تجمع‌هایی از افراد ظاهر شده‌ام که عموم مردم بوده‌اند. ولی هیچ‌وقت تا به امروز مخاطبانم دانشجویان نبوده‌اند. به‌عنوان دانشجو که بدون شک راغبید در مورد موضوعاتی که برایتان مطرح می‌شود اطلاعات دقیق کسب کنید تعجب نخواهید کرد اگر متذکر شوم موضوع خاصی که امروز مورد بحث قرار می‌دهیم موضوع مهمی است. مهم‌تر و جدی‌تر از آنچه معمولاً تصور می‌شود. امیدوارم تراکم و سنگینی موضوع شمارا وحشت‌زده نکند. قصد گیج کردن شمارا ندارم... اگر فقط واقعیت‌های مادی موسیقی در نظر گرفته شده صحبت درباره‌ی آن دشوار خواهد شد؛ و اگر در رساله‌ای که با شتاب و بی‌دقت سرهم شده و به حکایات گیرا و حاشیه‌گویی‌های سرگرم‌کننده

نیز آمیخته باشد به موضوع موسیقی بپردازم، به آن خیانت کرده‌ام. فراموش نمی‌کنم که در کرسی بوطیقا^۱ قرار دارم؛ و بر هیچ‌کدام از شما پوشیده نیست که معنی دقیق بوطیقا بررسی و مطالعه‌ی کاری است که قرار است انجام شود. معنی فعل *poiein* که *poetics* از آن اشتقاق یافته چیزی نیست به‌جز انجام دادن یا ساختن. بوطیقای فلاسفه‌ی یونان متشکل از رساله‌هایی تغزلی درباره‌ی قریحه‌ی طبیعی و ذات زیبایی نبود. برای آنان واژه‌ی فن هم دربرگیرنده‌ی هنرهای زیبا بود هم هنرهای عملی و به دانش و مطالعه‌ی قوانین قطعی و گریزناپذیر صنعت اطلاق می‌شد. به همین دلیل است که بوطیقای ارسطو پیوسته نظراتی در رابطه با کار فردی، چیدمان مطالب و ساختار را عرضه می‌کند. بوطیقای موسیقی دقیقاً همان چیزی است که می‌خواهم درباره‌ی آن با شما صحبت کنم؛ می‌توان گفت، درباره‌ی ساختن در حوزه‌ی موسیقی صحبت خواهم کرد. به همین بسنده می‌کنم که بگویم از موسیقی به‌عنوان دستاویزی برای تخیل‌های خوشایند استفاده نخواهیم کرد. به‌شخصه، از مسئولیتی که بر عهده‌ام است آگاهی کامل دارم، بنابراین وظیفه‌ام را نیز جدی خواهم گرفت.

پس اگر من امتیاز سخنرانی در برابر شما را بسیار غنیمت می‌شمارم، شما که اینجائید تا بیاموزید و هر آنچه قادرم به شما عرضه کنم را دریافت کنید، شما هم، در مقابل، امیدوارم از این امتیاز که در حقیقت شاهد یک سری اعترافات موسیقایی هستید بهره ببرید.

نگران نشوید. این اعترافات از نوع اعترافات^۲ ژان ژاک روسو نخواهد بود، و حتی کمتر از آن، از نوع اعترافات روانکاو هم نیست که در یک ظاهر علمی نما، تنها موجب بی‌ارج کردن غم‌انگیز ارزش‌های واقعی انسان و استعدادهای خلاق و ذهنی او می‌شود.

1- poetics

۲- اعترافات: کتابی از ژان ژاک روسو فیلسوف و نویسنده متولد ژنو ۱۷۷۸-۱۷۱۲.

مایلم طرح اعترافاتم را جایی بین یک دوره‌ی آکادمیک (توجه شما را به این واژه معطوف می‌کنم چراکه در طی درس‌هایم به آن اشاره خواهم کرد) و چیزی که ممکن است دفاعیه‌ی نظرات اجمالی خود من نامیده شود قرار دهم. لغت دفاعیه را در مفهوم متداول آن در زبان فرانسه که به معنی مدیحه است، به کار نمی‌برم، بلکه در مفهوم توجیه و دفاع از نظرات و دیدگاه‌های شخصی‌ام از آن استفاده کردم. خلاصه‌ی کلام این‌که اسراری جزم‌اندیشانه را با شما در میان خواهم گذاشت.

به‌خوبی آگاهم که عقیده‌ی جزمی و جزم‌اندیشانه، هر قدر هم اندک که به سائل زیبایی‌شناسی یا حتی مسائل روحی و روانی ممکن است اطلاق شود، همواره برخی طرز تفکرها که بیشتر آکنده از خلوص نیت‌اند تا یقین را آزوده، حتی منقلب، کرده است.

درست به همین دلیل است که هر چه بیشتر تأکید دارم حد نهایت معنای صحیح این لغات را بپذیرید و توصیه‌ام به شما این است که اعتبار این لغات را بازشناسید تا در موردشان آگاهی پیدا کرده و امیدوارم نهایتاً به آن‌ها علاقه‌مند شوید. اگر از معنای صحیح این لغات صحبت می‌کنم، منظور تأکید بر کاربرد متعارف و طبیعی اصل جزم‌اندیشانه در هر زمینه‌ی فعالیتی است که این اصل در آن مطلق و حقیقتاً بنیادی می‌شود.

درواقع، ما نمی‌توانیم یک پدیده‌ی خلاق را مستقل از صورتی که باعث آشکار شدنش می‌شود مشاهده کنیم. هر فرآیند صورت‌بنیاد از یک اصل سرچشمه می‌گیرد و مطالعه‌ی این اصل دقیقاً نیازمند چیزی است که به آن عقیده‌ی جزمی می‌گوییم. به‌عبارت‌دیگر، ضرورتی را که برای به وجود آوردن نظم از بی‌نظمی، برای خلاص کردن خط مستقیم عملکردمان از تاملاتی امکان‌ها و از بی‌تصمیمی افکار مبهم احساس می‌کنیم، لزوم نوعی از جزم‌اندیشی را اقتضا می‌کند. بنابراین، من از اصطلاحات اندیشه‌ی

من از اصطلاحات اندیشه‌ی جزمی و جزم‌اندیشانه استفاده می‌کنم، فقط تا جایی که تعیین‌کننده‌ی اصلی باشند که برای حفاظت از انسجام هنر و اندیشه بنیادی است، و بر این باورم که در این شرایط این اصطلاحات بر کارکردشان غلبه نمی‌کنند.

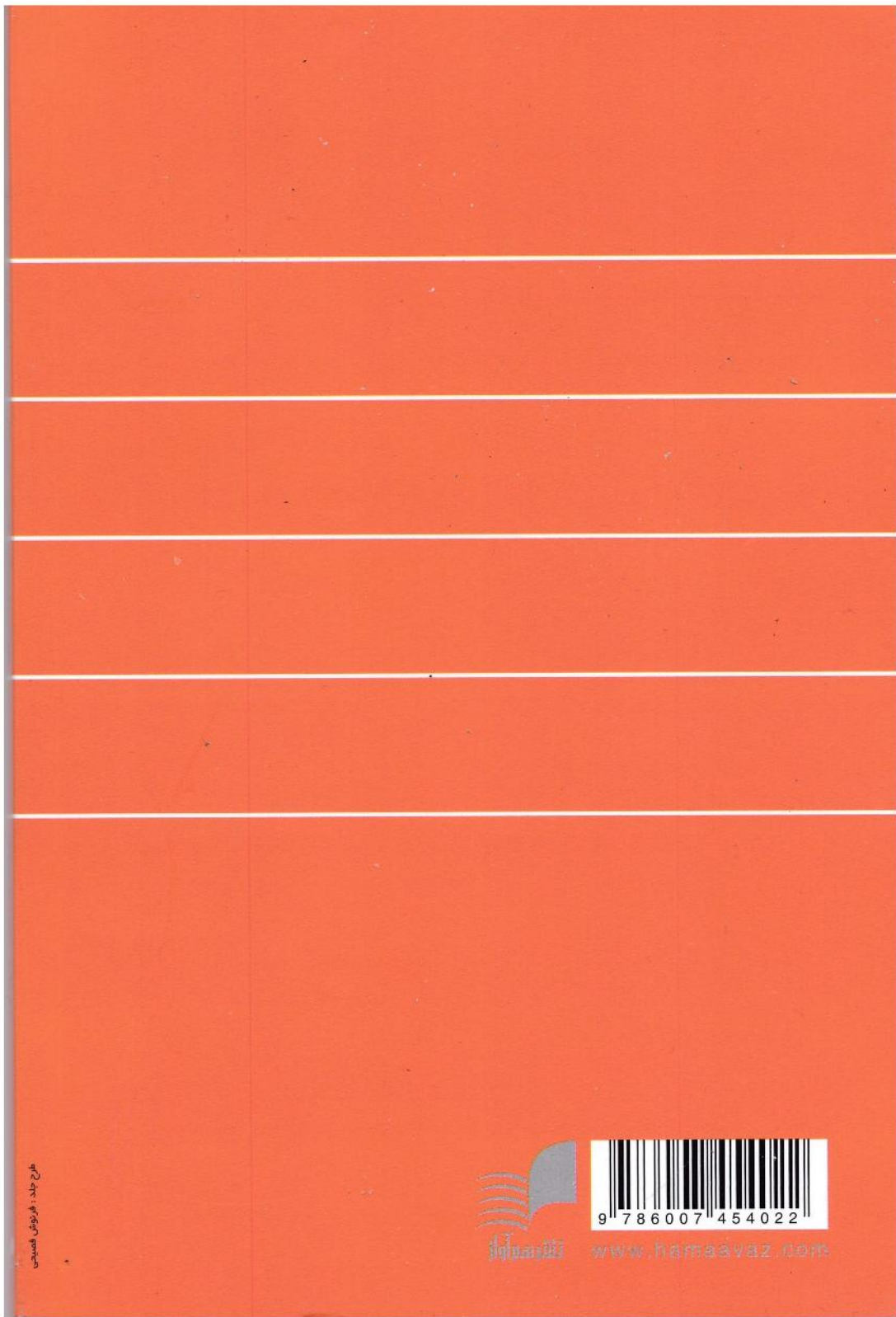
خود همین واقعیت که ما به چیزی متوسل می‌شویم که به آن نظم می‌گوییم - آن نظمی که به ما اجازه می‌دهد درزمینه‌ی مورد مطالعه جزم‌اندیشی کنیم - نه تنها باعث پروراندن تمایل ما به جزم‌اندیشی می‌شود بلکه ما را برمی‌انگیزاند که فعالیت خلاقانه‌ی خودمان را زیر سایه‌ی جزم‌اندیشی بگذاریم. به این دلیل است که مایلیم بینم شما این لغت را پذیرفته‌اید.

در سرتاسر درس‌هایم و از هر سو، حس و تمایل شما به نظم و مقررات را به کار خواهیم گرفت. چراکه آن‌ها - که با مفاهیم مثبت تغذیه شده، آگاه شده و تداوم پیدا کرده‌اند - شالوده‌ی چیزی را شکل می‌دهند که عقیده‌ی جزمی خوانده می‌شود.

حال، برای اینکه شما را در ساماندهی مطالعات آینده‌تان راهنمایی کنم، باید بگویم که قرار است درس‌هایم به شرح و بسط نظریه‌هایی محدود باشد که در قالب درس، برای موسیقی یک توضیح وضع کنند. چرا از لغت توضیح استفاده می‌کنم؟ و باز چرا از یک توضیح صحبت می‌کنم؟ زیرا آنچه قصد دارم به شما بگویم ارائه‌ای غیرشخصی از اطلاعات کلی را دربر نمی‌گیرد، بلکه توضیح موسیقی خواهد بود آن‌گونه که من موسیقی را درک می‌کنم. همچنین این توضیح به واسطه‌ی اینکه ثمره‌ی تجربیات و مشاهدات شخصی‌ام است، ابدأ طرف‌دارانه و مغرضانه نخواهد بود.

این واقعیت که اهمیت و کارایی چنین توضیحی ضمن تجربیات من محک زده شده‌اند مرا متقاعد - و شمارا مطمئن - می‌کند که انبوهی از عقاید صرف را به شما عرضه نمی‌کنم، بلکه مجموعه‌ای از یافته‌هایی را عرضه

طرح جلد : فریوش همدانی

www.hamsavaz.com